

la influència d'*alacrà*. Segurament es cregué algun temps que el mal dels icterics podia venir d'una picada d'escorpi, animal de color comparable (ben contrari, però, de pàllid, val a dir-ho); avui en general ha aclarit aquest error la gent mateixa, però ja s'havia introduït l'alteració;¹ per al nom de l'animal sent (1962-1963) formes en *alia-* i anàlogues (*lia-*, *alja-*, *dia-*), a tota la zona al Nord del Xúquer, a partir del Baix Maestrat i incloent-hi tots els pobles de Vallidigna i arran de Gandia (Xaraco), i fins a Benigànim, Barxeta, Alcúdia de Crespins i Sallent de Xàtiva. Però més al Sud distingeixen millor: diuen *alacràns* a Quatretonda, Ontinyent, Castelló de les Gerres, el Ràfol, Benicolet, Terrateig, Lutzent, Moixent, Vallada, Xaló, Mutxamel.²

DERIV.: *Alacranat*, *alacranera* (MGadea).³

¹ Així m'ho aclareix la gent popular, en alguna localitat, com Museros; a d'altres (Llombai) s'ho expliquen perquè els icterics «es tornen del color» del «*liakrà*» ('escorpi'). —² A Xaló distingeixen clarament: «quan l'*alacrà* alça la esteva...», però «el nyesto és bo per curar l'*aliacà*». A Castelló de les Gerres, on fan *alacrà* fem. el nom de l'animal, m'adverteixen que a Terrateig hi ha una dona que cura l'*aliaká*. A Barxeta, on avui confonen, deu ser confusió recent perquè em parlen d'*aliakrà* (f.) amb tots dos sentits, però en toponímia encara diuen *La Malá delz alacràns*. A Benigànim l'informant em feia la confiança, quan li preguntava per l'aràcnid: «és el *liaká*: io l'he tinguda», i vaig aclarir que deia el *liaká* per a l'aràcnid i la *liacà* per a la malaltia. La forma *alacràns* que em digueren d'aquell a Manuel no és inequívoca (catalanització de *l-* en *ll-* o *alia-* > *alla-*). A Olocau de Carraixet vacillen entre *liakràns*, *alacràns* i *polèts de muntanya*, que allí és el nom més popular. Té força extensió, sobretot cap a Migdia, fer femení el mot (amb plural en *-aes*, com si vingués de *-ada*): així ho sento a Sallent de Xàtiva, Mutxamel, Barxeta, Castelló de les G., Montesa, d'altra banda a la Pobla Tornesa (un *aliakrà cikotèta*; el plural en *-aes* només constatat a Sallent, i no cal dir que vaig anotar plurals en *-ans* a quasi tot el País). Els xurros de Tous diuen *los aleacanes* per a 'escorpins'. —³ El mot *aqrab* és ja clàssic en àrab i general a tots els països i èpoques de la llengua; li venia de velles etapes del semític, car li és comú amb l'hebreu bíblic *aqrab* «scorpio» i fins potser altres llengües semítiques del NO. (*אֶרְבַּבְּי* < *ma'aleh aqrabim* 'muntanya en la part austral de Palestina'); si, doncs, tenia alguna cosa en comú amb el gr. *κράβος* 'cranc' (cosa possible vista l'afinitat semàntica, i atès que el mot grec no té etimologia indoeuropea) hauria de ser en el sentit que un i altre mot poguessin tenir un remotíssim i problemàtic parentiu egeu.

Alacritat, V. *alegre* *Alada*, V. *ala*

ALADERN, del ll. ALATĚRNUS id., mot d'origen no

indoeuropeu. □ 1.ª doc.: *aludern* i *allitendre*, 1795, Cavanilles; oc. *aladern*, ja en un doc. dels Ss. XIII-XIV; en botànics mossàrabs des de c. l'a. 1000; si el nom del poble de *Talltendre* (cf. prov. *taradeu* 'aladern') n'és una variant, ja apareix com a *Taltennar* l'any 839.

Sembla haver designat sempre dos arbres d'aspecte semblant (en la família de les rànnies i en la de les oleàcies), el *Rhamnus alaternus*, i varietats de *Phillyrea* (*Pangustifolia* i la *media*, o *ligustrum vulgare*), veg. Colmeiro, *Enum.* II, 9, i IV, 36-37; Rolland, *Flore Pop.* IV, 23, i VIII, 11. Cavanilles, com a valencianes, recull la forma *aladern* i espt. *allitendre* (II, 323); Fco. Gil (1794) dóna com a valencians *alabern* per al *Rhamnus myrtifolius*, i *alluendre* per a la *Phillyrea Angustifolia*; en el Princ. recullen *aladern* Esteve Boutelou, cap a Montserrat el 1806 (*Phill. Ang.*), *adern* o *lladern* Golobardes (1817, *Rb. alat.*, però *aladern*, Serradell, *Sota Terra del Club Munt.* I, 126); també dóna *aladern* Barceló per a Mallorca; a Menorca el recullen, aquell, J. Ramis, a. 1814, i Febrer Cardona: «*aladern*: fr. *troesne*, ll. *ligustrum*».

És un nom ben viu en el Rosselló (sobretot en les terres seques de les Corberes, és clar) com en dóna fe el proverbi que recullo a Òpol: «l'*aladèrt* — crema tot verd / i *Pøyliu* — crema tot viu» (1960); però, amb pronúncia més conservadora, *aladèrn* a Estagell i a Banyuls de la Marenda (1959), *lladern* a Arles (Edmont). No sé si en el Segre Mitjà diuen *adern* o (*aladern*, cap a Serenyana i a Ugern (1957) m'assenyalaren indrets dits *Ladarneda* (una costa) i *Font de la Darneda*, i els informants no em saberen donar raó del nom de l'arbre (tot i que per allà se'n veié algun), però cal deduir-hi la presència del nom de l'arbut a base d'aquest collectiu; com que, fora de terres d'aire salí i sec, com moltes de la zona costera, no és una espècie arbòria de les freqüents, molta gent deixa en oblit el nom de la planta, però també en altres paratges s'ha mantingut el collectiu, com en la Vall de *Les Dernogues* a Juncosa de les Garrigues (< *laderno(s)a*, pluralitzat); no obstant, més cap a l'Ebre el coneixement d'aquella es manté millor i m'anomenen l'*aladèrn* a la Torre de l'Espanyol i *aladèrt* o *-dèr* a la Serra de Cardó (Rasquera, 1936). Avançant cap al Sud recordo *La Selleta* o collada de *laerná*, en el Maestrat, entre Tírig i Catí (< *aladernar*, si bé crec que ells ho senten com un femení *erná* i article).

A les muntanyes de la Calderona n'hi ha molts i l'informant m'hi ensenyà l'*aljitèndre* — que ells usen per guarir de les terçanes —, la forma ja recollida per F. Gil i A. J. Cavanilles com a valenciana. Guardemnos de despatxar això superficialment com el producte d'una «etimologia popular», car ens consta bé que el mot s'havia mantingut en mossàrab, que conserva normalment la -t- intervocàlica: *lafrno* en Ibn al-Djazzar (fi S. x)¹ i *at<e>rno* en Abenbeklariš i en Abenalbéitar (Simonet, *Glos.*, 297; Dozy, *Suppl.* II, 444); d'ací també mossarabismes andalusos i baix-aragonesos, com *linterna* en C. Clusius (1576, i Fz. de Navarrete, S. XVIII), *alitierno* que Rojas Clemente